

ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

1402, Хөгжил хороолол, Жинст баг,
Есөнбулаг сум, Говь-Алтай аймаг, 82099
Утас: 70-48-34-13. Факс: (976) 70-48-34-13,
Цахим шуудан: govialtai@audit.gov.mn
Цахим хаяг: www.audit.mn

2024.07.31 № 239

танай _____ -ны № _____ -т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.4-т заасан Үндэсний аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

2024 оны Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь 2024 оны Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит. Тулгуур зарчим, MNS6817-6:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудитын зарчим, MNS6817-8:2020 Төрийн аудит. Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

0702 00724

Дүгнэлт

Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Ардчилсан намын Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

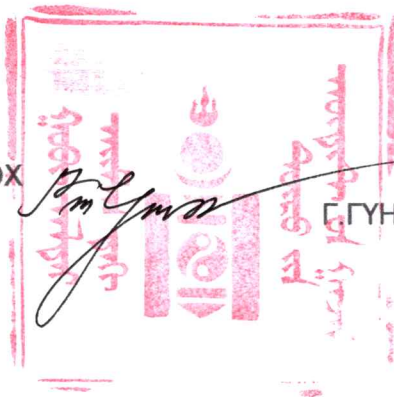
Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (...᠑... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Ардчилсан намд

Хувийг: Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Сонгуулийн хороонд

Хавсралт ..... хуудастай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ
АУДИТОР

Г. ГҮНЖИДМАА

Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын Ардчилсан намын хорооны
2024 оны 06 дугаар сарын 19 ны өдрийн
09 дугаар тогтоолын хавсралт

80+ ИРГЭНЭЭ ДЭЭДЭЛСЭН ХӨГЖЛИЙН ЦОГЦ ШИЙДЭЛ

2024-2028 он

**ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН БИГЭР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН
2024 ОНЫ ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛИЙН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

2024 он

АГУУЛГА

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 1.1. Эрүүл мэнд
- 1.2. Боловсрол
- 1.3. Соёл, урлаг
- 1.4. Биеийн тамир, спорт
- 1.5. Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн халамж
- 1.6. Гэр бүл, хүүхэд, залуучууд

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

- 2.1. Төсөв, санхүү
- 2.2. Аялал жуулчлал
- 2.3. Хөдөө аж ахуй

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 3.1. Төрийн үйлчилгээ
- 3.2. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх

ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1. Байгаль орчин

ТАВ. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1. Эрчим хүч
- 5.2. Зам тээвэр
- 5.3. Барилга, хот байгуулалт

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1. ЭРҮҮЛ МЭНД

1.1.1. “Говь-Алтай 80+” эрүүл мэндийн хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.1.2. Нийгмийн эрүүл мэндийн болон эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ, эм эмнэлгийн хэрэгслийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.1.3. Амьдралын буруу хэвшлээс үүдэлтэй болон сэргийлж болох өвчлөл, нас баралтыг бууруулж, урьдчилан сэргийлнэ.

1.1.4. Чанаргүй хүнсний бүтээгдэхүүний хяналтын тогтолцоог сайжруулан, хүн амын транс тос, сахар, давсны болон архи, тамхины хэрэглээг бууруулах арга хэмжээ авна.

1.1.5. Гэмтэл, ослыг бууруулахад салбар хоорондын хамтын ажиллагааг сайжруулан, энэ төрлийн нас баралтын хувийг бууруулна.

1.1.6. Нас баралтыг бууруулах зорилгоор жөндөрт суурилсан эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний үйл ажиллагааг өргөжүүлэн, эрчүүдийн нас баралтыг бууруулна.

1.1.7. Сум дундын эрүүл мэндийн төвийн барилгыг засварлана.

1.1.8. Багийн эмч нарыг унаажуулах ажлыг шат дараатайгаар хэрэгжүүлнэ.

1.1.9. Эрүүл мэндийн салбарын албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2. БОЛОВСРОЛ

1.2.1. “Боловсролын чанарыг сайжруулах” төслийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, сургалтын чанарын үзүүлэлтийг жил бүр нэмэгдүүлнэ.

1.2.2. Боловсролын салбарын багш, үйлчилгээний албан хаагчдын ажлыг бодитойгоор үнэлж, урамшуулах тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.

1.2.3. Боловсролын салбарын албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2.4. Англи хэлний боловсролыг бодлогоор дэмжиж, гүнзгийрүүлсэн сургалтын чанар, үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

1.2.5. Сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалтыг нэмэгдүүлж, сурч хөгжих орчин нөхцөлийг сайжруулна.

1.2.6. Хичээлээс гадуурх сургалт, дугуйлангийн тоо, хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааг өргөтгөнө.

1.3. СОЁЛ, УРЛАГ

1.3.1. Биет бус соёлын өвийг бүртгэж, хадгалах зорилгоор дүрс бичлэг бүхий дижитал архив үүсгэнэ.

1.3.2. Байгаль, түүхийн дурсгалт газрууд, соёлын бүтээгдэхүүний виртуал бодит аяллыг хөгжүүлнэ.

1.3.3. Сумын соёлын төвийн барилгыг их засварт оруулна.

1.3.4. Соёлын салбарын албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.3.5. Өрхийн угийн бичиг хөтлөлтийг 70.0 хувьд хүргэнэ.

1.3.6. Иргэдийн үндэсний бичгийн хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

1.4. БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТ

1.4.1. Тамирчдын ур чадвар, амжилтыг ахиулж, аймаг, бүсийн түвшинд өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

1.4.2. Идэвхтэй дасгал, хөдөлгөөн, спортоор хичээллэх орчин нөхцөлийг сайжруулж, нийтийн биеийн тамираар хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.5. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ, НИЙГМИЙН ХАЛАМЖ

1.5.1. Ажлын байр шинээр бий болгох хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжиж, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.

1.5.2. Бага орлоготой өрхийн хөдөлмөрийн насны иргэдийг хөдөлмөрт бэлтгэх, ур чадвар эзэмшүүлэх хөтөлбөрт хамруулж, ажлын байранд зуучилна.

1.5.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурах, хөдөлмөрлөх боломжоор хангаж, тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.5.4. Төрийн байгууллагуудад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дэд бүтэц, орчин бий болгоно.

1.6. ГЭР БҮЛ, ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУД

1.6.1. “Засагт ханы хот айл” гэр зусланг сум бүрт байгуулах ажлыг үргэлжлүүлж, хүүхэд багачуудыг Монгол ахуй, өв соёл, зан заншил, амьдрах ухаанд суралцуулна.

1.6.2. “Засагт ханы залуус” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.6.3. Малчдын залгамж халааг бэлтгэх зорилгоор “Залуу малчин гэр бүл” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1. ТӨСӨВ, САНХҮҮ

2.1.1. Малын тоо толгойн албан татвар болон орон нутагт тогтоодог албан татвар, төлбөр, хураамжийн хэмжээг нэмэгдүүлэхгүй байх бодлого баримтална.

2.2. АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

2.2.1. “Говь-Алтай аймгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бодлогын баримт бичиг”-ийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.

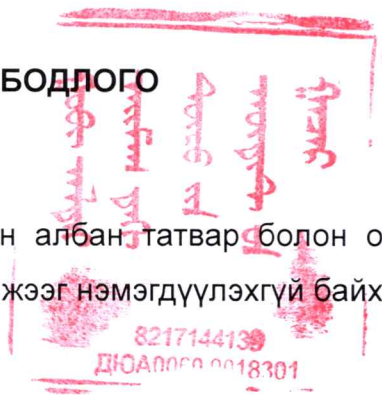
2.2.2. Амралт, сувиллын газар, жуулчны баазуудын хүчин чадлыг хувийн хөрөнгө оруулалтаар нэмэгдүүлнэ.

2.2.3. Аялал жуулчлалын салбарын ажиллах хүчний ур чадварыг дээшлүүлнэ.

2.2.4. Аялал жуулчлалын бүсүүдэд отоглох цэгийг байгуулна.

2.2.5. Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, эвент арга хэмжээний тоог нэмэгдүүлнэ.

2.2.6. Аялал жуулчлалын зориулалттай авто замын сүлжээ, дэд бүтэц, тэмдэг тэмдэглэгээг сайжруулна.

2.2.7. Спорт, эрүүл мэнд, явган алхалт, эко туризм зэрэг нүүдэлчний өв соёлыг сурталчилах аялал жуулчлалын төрөл хэлбэрүүдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3. ХӨДӨӨ, АЖ АХУЙ

2.3.1. “Малын эзэн-үйлдвэрийн эзэн” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, сүү, арьс шир, ноос ноолуур боловсруулах үйлдвэр байгуулах ажилд малчдын оролцоог нэмэгдүүлнэ.

2.3.2. Мал, малын гаралтай бүх төрлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүний үнэ цэнийг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн эргэлтийг хурдасгах замаар малчдын амьжиргаа, орлогыг дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.3.3. Өндөр ашиг шимтэй үндэсний болон дасан зохицох чадвартай гадаадын үржлийн малыг өсгөн бойжуулах үржлийн аж ахуйг хөгжүүлж, малчдад чанартай, таваарлаг малтай болох боломжийг бүрдүүлнэ.

2.3.4. Хөдөөгийн малчин өрхийг дэмжин “Малжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.

2.3.5. “Газар тариалан, жимс жимсгэнэ” төсөл, арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.3.6. Хоёр байшинтын услалтын системийг шинэчлэн, сэргээн засварлаж ашиглалтад оруулан тэжээлийн ургамлын тариалалтыг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хэрэгцээг бүрэн хангана.

2.3.7. Хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, шинэ ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулна.

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

3.1. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

3.1.1. Иргэдэд үйлчлэх “Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төв”-ийг шинээр барьж ашиглалтад оруулна.

3.1.2. Төрийн үйлчилгээг очиж биш, байгаа газраасаа авах, төрийн байгууллагын шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд, олон нийтийн саналыг цахимаар авах нөхцөл бүрдүүлж, мэдээллийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлнэ.

3.1.3. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.

3.2. ГЭМТ ХЭРЭГ, ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ

3.2.1. Иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх камержуулалтын ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

ДӨРӨВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1. БАЙГАЛЬ ОРЧИН

4.1.1. “108 сая мод” тарьж ургуулах арга хэмжээний хүрээнд уст цэгийг түшиглэн ойжуулалт, хамгаалалтын ойн зурвас байгуулж, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.

4.1.2. Гадаргын усны нөөцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор булаг шандны эхийг хашиж хамгаална.

4.1.3. Хур тунадас, цас, мөсний усыг хуримтлуулах, гол, булаг шандны урсацын тохируулга хийх замаар хөв цөөрөм, усан сан байгуулна.

4.1.4. Цөлжилт, газрын доройтлыг бууруулах зорилгоор хамгаалалтын ойн зурвас байгуулж, заган ойн байгалийн сэргэн ургалтыг дэмжих, говь хээрийн унаган ургамлыг тарималжуулах ажлыг зохион байгуулна.

4.1.5. Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

4.1.6. Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, дахин ашиглах, боловсруулах цогц менежментийг хэрэгжүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулна.

ТАВ. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1. ЭРЧИМ ХҮЧ

5.1.1. Сумын төвийн цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний өргөтгөл, шинэчлэлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

5.1.2. Сумын төвийн төвлөрсөн халаалтад гэр хорооллын айл өрхийг холбож, хашаандаа сайхан амьдрах боломжийг бүрдүүлнэ.

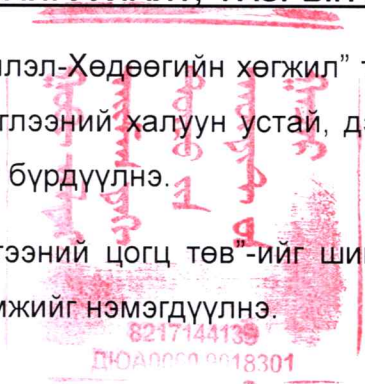
5.2. ЗАМ ТЭЭВЭР

5.2.1. Сумын төвийн авто зам, дугуйн зам, явган замын ажлыг шинэчлэх, сэргээн засварлах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, иргэдийн амьдрах орчныг сайжруулна.

5.3. БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТ, ГАЗРЫН ХАРИЛЦАА

5.3.1. “Сумдын шинэчлэл-Хөдөөгийн хөгжил” төсөл, арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, сумандаа хэрэглээний халуун устай, дэд бүтцэд бүрэн холбогдсон орон сууцанд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.3.2. “Ахуйн үйлчилгээний цогц төв”-ийг шинээр барьж ашиглалтад оруулан, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

---oOo---